

**ЕВРИСТИЧНА РОЛЬ КАТЕГОРІЙ ФІЛОСОФІЇ
У СУЧАСНОМУ ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Питання евристичної функції категорій філософії як форм мислення – одна із актуальних у світі когнітивного знання. Актуальність викликана тим, що сучасна наука накопичила величезний матеріал, зміст якого виходить за межі безпосереднього емпіричного дослідження предмета і потребує систематизації емпіричного матеріалу згідно його внутрішнього логічного зв'язку. Емпіричні методи виявляються безсилими і їх місце повинно зайняти теоретичне мислення – закони теоретичного синтезу наукових знань, в якому найважливішу роль відіграють логічні, тобто філософські категорії. Евристична функція категорій філософії полягає у можливості створення світоглядної платформи для приросту знання, формуванню нової наукової картини світу, яка б відповідала не тільки сучасній реальності, але й забезпечила шляхи подальшого її пізнання і освоєння. Саме світоглядний зміст філософських категорій забезпечує їх евристичну функцію. Поняття про форми і зв'язки буття, які фіксуються мисленням у філософських категоріях, здатні надати смислове, сутнісне пояснення цих форм і зв'язків й тим самим забезпечити світоглядну орієнтацію науковця в об'єктивному світі.

Сучасний час – це час, коли такі науки як математика, фізика, хімія, біологія, генетика, психологія, археологія, антропологія та інші своїми дослідженнями активно впливають на формування світогляду сучасної людини, але ні одна з них не здатна бути фундаментом останнього, забезпечити його цілісність і надати можливість людині визначитись в цьому світі. Цю функцію завжди виконувала філософія. Арсеналом філософії від моменту її народження до тепер було раціональне знання, логічно обґрунтоване, виражене в понятійно-категоріальній формі. У пошуках істини наука завжди знаходила у філософії світоглядну, методологічну, гносеологічну, евристичну підтримку. Історія філософської думки є свідченням складного і суперечливого шляху, яким йшли мислителі створюючи свої універсальні філософські системи.

Найбільш вагомий внесок у це вчення було внесено – Аристотелем, Кантом, Гегелем і марксистською філософією.

Поняття, судження і умовивід виділяє Аристотель як основні форми мислення у процесі міркування. Формальна логіка створена Аристотелем протягом багатьох століть залишалася практично незмінною. Але з XVIII ст. аристотелівська логіка зазнала кардинальних змін. І. Кант не заперечував її адекватності і важливості, та побачив її недолік саме в тому,

що вона повністю відволікається від змісту пізнавального процесу.. Постала потреба у вироблені логіки, яка б теж вивчала форми мислення, але не відволікалася б цілком від їх змісту. Таку логіку І. Кант називає трансцендентальною. Послідовником І. Канта у побудові такої логіки став Г. Гегель. Філософ запропонував новий варіант логіки. Гегелівський підхід полягав у критичному переосмисленні формальної логіки, який полягав на думку мислителя в тому, що формальна логіка охоплює не всі форми мислення. Своїми засобами, пристосованими до аналізу формальної сторони міркування, вона виявляє і описує тільки структурні елементи міркування – різні види понять, суджень та умовиводів. У процесі міркування поза сферою вивчення цієї логіки залишається найбільш сутнісні формоутворюючі начала – те, що формує процес міркування, мислення по змісту, – категорії. Його концепція каже нам, що для мислення, думка про предмет та сам предмет – є одним і тим же. А якщо це так, логіка, як наука про форми мислення, також має бути наукою про зміст думки. Гегель створює нову діалектичну логіку. Діалектична логіка враховує не тільки категоріальну структуру буття, але й ті форми мислення які вивчає формальна логіка. Вона являється вченням про категорії, так як саме категорії і є універсальними формами і мислення, і буття. Мислитель зазначав, що у людському мисленні не існує якась інша форма всезагальності, окрім категорій, яка б була здатна відобразити всезагальні закономірності буття. Саме таку логіку мислитель ототожнював з наукою про закони розвитку всіх матеріальних, природних і духовних речей.

В системі марксистської філософії вчення про категорії розглядається з позиції матеріалістичної діалектики як теорії розвитку, логіки і пізнання. Де категорії мислення розкриваються як 1) відображення необхідних і всезагальних зв'язків і форм буття; 2) як відображення опосередковане формами діяльності, суспільно-історичною практикою; 3) як ступені пізнання істини; 4) як форми мислення.

*Науковий керівник: Мокляк Л.І.,
доцент НАУ*

УДК 316.28 (043.2)

Талавера М.М.

Національний авіаційний університет, Київ

ПОДОРОЖ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначальною ознакою сучасних світових суспільних відносин є процес глобалізації. Глобалізація охоплює і пронизує всі сторони суспільного життя, як його матеріально-виробничої сфери, так і духовної. Цей процес супроводжується активною, суперечливою за своїм характером, взаємодією